

แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์
ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

GUIDELINES FOR SCHOOL MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA ACCORDING TO
BUDDHIST PRINCIPLES, SAHA THEPPARAT TEEPATTHAI CHALERMPRAKIET
GROUP PATHUM THANI PROVINCE

^[1]สุจินตนา พรหมพัย Sujintana Prompui ^[2]พระครูกิตติญาณวิสิฐ Phrakhrakittiyanavisit
^[3]สุทธิศ สวัสดิ์ Suthit Sawaddi ^[4]เผด็จ จงสกุลศิริ Padet Jongsakulsiri
^[1] ^[2] ^[3] ^[4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Sujin1919@hotmail.com

Article Received: March 06, 2024. Revised: April 16, 2024. Accepted: April 16, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครู จำนวน 234 คน รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและสัมภาษณ์วิธีแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม และใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านภาวะผู้นำทางการศึกษา ด้านการบริหารแหล่งเรียนรู้ และด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ตามลำดับ 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม (ปัญหา 3) ประกอบด้วย (1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากความคิด ผู้บริหารและครูมีการคิดค้นหาแนวทางการบริหารงานวิชาการ มีวิสัยทัศน์ความเป็นผู้นำในการบริหารและใช้กระบวนการเรียนรู้นวัตกรรมยุคดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ (2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง ผู้บริหารและครูมีการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารและส่งเสริมให้นำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้งานให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม และ (3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการกระทำหรือลงมือ ผู้บริหารและครูมีการปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงในการบริหารหรือเรียนรู้วิธีการพัฒนาปัญญาเป็นบางโอกาสอย่างต่อเนื่อง 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี (ปัญหา 3) ประกอบด้วย (1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากความคิด ผู้บริหารและครู ควรมีกระบวนการคิดวิเคราะห์แผนงานการบริหาร มีวิสัยทัศน์ภาวะความเป็นผู้นำในการสร้างกระบวนการเรียนรู้นวัตกรรมยุคดิจิทัลและนำนวัตกรรมมาเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ (2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง ผู้บริหารควรตั้งคณะกรรมการศึกษาวิเคราะห์และรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาและควรส่งเสริมการนำนวัตกรรมยุคดิจิทัลมาใช้ในการบริหารหรือการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น และ (3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการกระทำหรือการลง

มีอปฏิบัติ ผู้บริหารและครูควรรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารตามหลักพุทธธรรมเพื่อนำไป
ประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the conditions of school management in the digital era, 2) to study guidelines for school management in the digital era, and 3) to propose guidelines for school management in the digital era according to Buddhist principles, Saha Thepparat Teepathai Chalermprakiet Group Pathum Thani Province. Mixed methods research was designed. A sample of 234 administrators and teachers was used to collect questionnaires and interview regarding guidelines method for school management in the digital era according to Buddhist principles, and used statistics to analyze mean, standard deviation and used content analysis to analyze data from interviews with 5 key informants. The research results found that: 1) Teachers and administrators had shown opinions about the conditions of school management in the digital era. Overall, every aspect was at a high level, including academic administration, educational leadership, management of learning resources, and learning innovation in the digital era, respectively. 2) Results from study of guidelines for school management in the digital era according to Buddhist principles (Paññā) 3) which consisted of (1) Cintāmayapaññā, wisdom resulting from reflection, administrators and teachers were thinking and searching for guidelines for academic administration, had a leadership vision in management and creatively used the innovation learning process in the digital era to create new knowledge; (2) Sutamayapaññā, wisdom resulting from listening, administrators and teachers listened to opinions from all sectors that provided suggestions for management approaches and encouraged the use of learning innovations that related to the changing social context; and (3) Bhāvanāmayapaññā, wisdom resulting from development or practice, administrators and teachers had practiced from direct experience in administration or learned methods for developing intelligence from some occasion continuously. 3) Guidelines for school management in the digital era according to Buddhist principles, Saha Thepparat Teepathai Chalermprakiet Group Pathum Thani Province (Paññā) 3) consisted of (1) Cintāmayapaññā, wisdom resulting from reflection, administrators and teachers should be a process of thinking and analyzing management plans, had a leadership vision in creating an innovative learning process in the digital era and brought innovation to learning creatively for creating new knowledge; (2) Sutamayapaññā, wisdom resulting from listening, administrators should set up a committee to study, analyzed and listened to opinions from all sectors that provided recommendations on school management guidelines and should promote the use of digital era to use for administration or learning corresponding to the context in which social change occurs; and (3) Bhāvanāmayapaññā, wisdom came from action or practice,

administrators and teachers should listen to opinions and suggestions on management guidelines based on Buddhist principles in order to apply to be effective school management.

Keywords: Educational Institution Administration, Digital Era, Buddhist Principles

บทนำ

จากสังคมยุคเกษตรกรรมเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคอุตสาหกรรมและเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ด้วยพลังขับเคลื่อนทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะในอนาคตอันใกล้นี้จะเปลี่ยนผ่านเป็นสังคมยุคนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้วยแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ ถูกพัฒนาขึ้นเกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ เป็นที่ตระหนักดีว่าจุดมุ่งหมายพื้นฐานทางการศึกษา คือ การเรียนรู้ (learning) เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงอยู่ในโลกตามยุคสมัยได้อย่างมีคุณภาพ เมื่อสังคมเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาเปลี่ยนย่อมจะส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีการเปลี่ยนไปด้วย และในอนาคตจะมีความเข้มข้นขึ้น (เกษม แสงนนท์ และคณะ, 2562) และจากยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 กล่าวว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ควรให้ความสำคัญกับ การปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคนทุกช่วงวัยให้ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพ พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัยและผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ รวมถึงถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ อีกทั้งวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานของความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ทักษะการคิด การทำงานของผู้เรียน ถูกพัฒนาจากกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยเครื่องมือการวัดที่หลากหลายที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถของตนเองได้ตามศักยภาพ

จากรายงานสรุปผลการประชุมของ คสช. ว่าด้วยสถานการณ์สำคัญด้านทุนมนุษย์และความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยด้านคุณภาพการศึกษาและการเรียนของคนไทย มีผลลัพธ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คะแนนสอบ PISA อยู่ในระดับต่ำกว่าหลายประเทศที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกัน และพบว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ แม้การใช้อินเทอร์เน็ตจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 26 ล้านคน แต่เป็นการใช้เพื่อการอ่านหาความรู้เพียงร้อยละ 31.7 รวมทั้งคนไทยอ่านหนังสือเฉลี่ยเพียงวันละ 37 นาที และด้านคุณธรรมจริยธรรม คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ โดยผลสำรวจของศูนย์คุณธรรมร่วมกับนิด้าโพล ปี 2557 พบว่า ประชาชนมากกว่าร้อยละ 50 เห็นว่าปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ, 2559) และจากผลรายงานผลการติดตามการประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ.2560 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานการบริหารจัดการองค์การสู่ความเป็นเลิศ คือ การส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนานวัตกรรมยังขาดความต่อเนื่อง สถานศึกษาบางแห่งมีสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีไม่เพียงพอต่อการใช้งานสำหรับครูและบุคลากรบางส่วนยังไม่สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทมธนาภิบาล จังหวัดปทุมธานี ควรเป็นผู้มีคุณลักษณะและทักษะที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในยุคก่อนๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาคุณลักษณะและทักษะที่สอดคล้องกับผู้เรียนเพื่อจะได้รับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูและผู้เรียน ในการเรียนรู้ คิดค้นสร้างสรรค์ และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางนวัตกรรมได้ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2562) จากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารมีความจำเป็นที่ต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคนี้ที่สภาพแวดล้อมภายนอก (external environment) ได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ถึงแม้ว่าบริบทของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้นจะเป็นสิ่งธรรมดาที่ผู้เรียนและครูรุ่นใหม่จะเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี ซึ่งแตกต่างจากครูรุ่นเก่าและผู้บริหารสถานศึกษาหลายๆ คน แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเพียงพอแล้วสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน พวกเขาต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายของการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งสิ่งเหล่านี้เรียกว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีรวมทั้งการนำองค์กรให้สามารถพัฒนานวัตกรรมซึ่งก็คือภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

พุทธธรรมเป็นธรรมที่มีหลักการเป็นสากล หรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติคือธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเองเรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ ในทางปฏิบัติสอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่างเป็นสากล ชาวพุทธต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั่วกันหมดไม่เลือกพวกเขาพวกใคร ซึ่งคำว่า พุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนที่เชื่อกันว่าเป็นผลแห่งการค้นคว้าเป็นภูมิรู้ภูมิปัญญาของพระพุทธองค์ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2550 ปี และได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาโลกเป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติเป็นมรดกโลกที่หาค่ามิได้ (สุภาภรณ์ อินทองคง, 2550) โดยเฉพาะหลักปัญญา 3 คือ องค์ความรู้ที่เป็นปัญญา พลังของปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ เป็นคุณค่าที่ดีในการส่งเสริมพัฒนา เพราะปัญญาจะพัฒนาที่ตัวเราให้งอกงามขึ้นทั้งด้านการประพจน์ทางจิตใจ ให้คิดได้ คิดเป็น ทำได้ ทำเป็น ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ที่ถูกต้อง คือ ปัญญา เพื่อทำลายความทุกข์และต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวง สมดังสุภาษิตที่กล่าวว่า “ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ฟังมาแล้ว ปัญญาเป็นเครื่องเพิ่มพูนเกียรติยศและชื่อเสียง คนผู้ประกอบด้วยปัญญาในโลกนี้ แม้ในความทุกข์ก็หาความสุขได้” (ขุ.เถร. (ไทย) 26/372/350) คือ รู้ถ่องแท้กับคำว่า ปัญญา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจหรือความรู้อย่างถึงและมิ่งองค์ประกอบสำคัญของปัญญาอยู่ 3 ประการ คือ 1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด 2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการเล่าเรียน และ 3) ภวานามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการลงมือปฏิบัติ ปัญญาสืบแต่ปัญญาสองอย่างแรก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2551) ปัญญาจึงเป็นความเชื่อที่เป็นปัญญาเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน

การศึกษาหรือการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสมบูรณ์ตามขั้นตอนการพัฒนาอันเกิดจากสัญญาบริสุทธิ์และสัญญาพิเศษ ซึ่งอาศัยพื้นฐาน คือ พุทธิปัญญา

จากความเป็นมาและปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรทางการศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี มีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา และที่สำคัญเป็นศาสนาแห่งความรู้หรือศาสนาแห่งผู้รู้เป็นศาสนาที่ก่อให้เกิดปัญญา โดยผ่านกระบวนการทางประสาทสัมผัส ผ่านกระบวนการทางความคิด และผ่านการพิสูจน์โดยการทดลอง ปฏิบัติจริง โดยจำแนกตามลำดับ การเกิดความรู้เป็นคือ ปัญญา 3 ขั้นตอน คือ จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการเล่าเรียน และภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการลงมือปฏิบัติ สืบแต่ปัญญาสองอย่างแรก ถือว่าเป็นบ่อเกิดความรู้ที่เป็นปัญญา อีกทั้งวิจัยนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานำไปบริหารกับกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 656 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 6 โรงเรียน ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครู จำนวน 234 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและครูกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม (หลักปัญญา 3) และข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เช่น แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ประเด็นคำถามของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กำหนดกรอบแนวคิด 3) สร้างเครื่องมือวิจัย และนำเสนอร่างเครื่องมือวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป 4) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความเชื่อมั่น การใช้ภาษาและพิจารณาว่า

แบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อค่า Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.969 5) นำเครื่องมือไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของครูกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การสอน ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

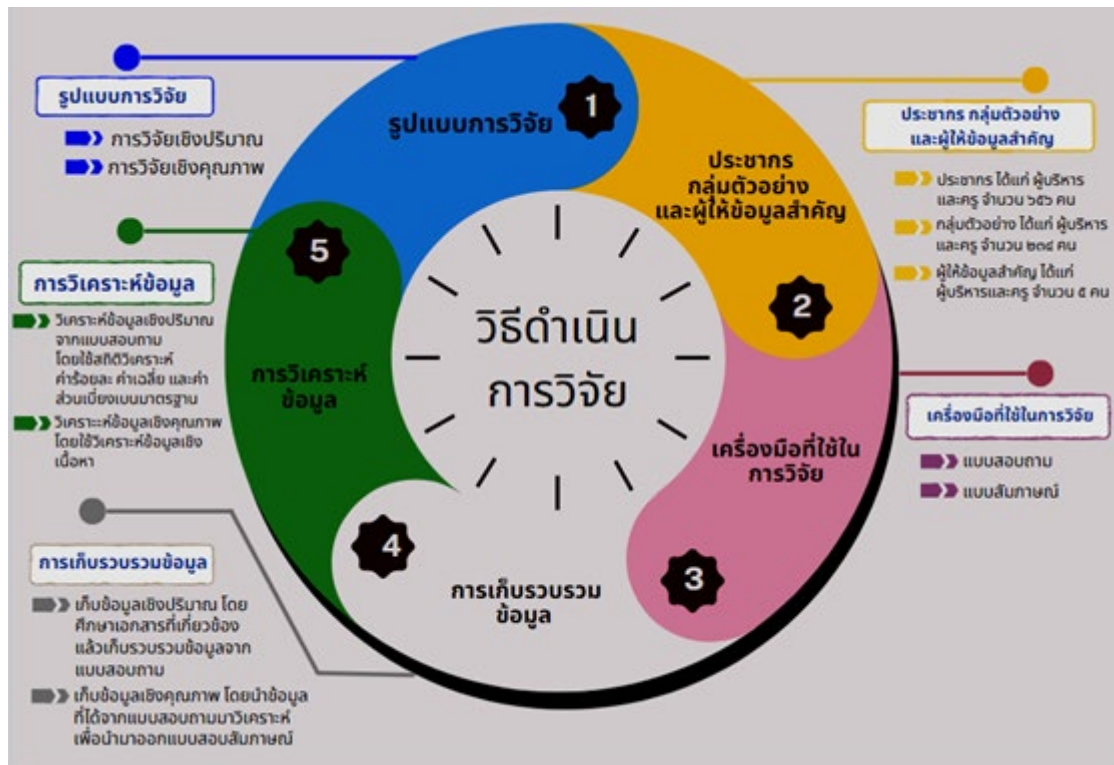
3.2 แบบสัมภาษณ์ โดยมีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารข้อมูลปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม (หลักปัญญา 3) และข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เช่น แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม 3) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ 5) นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Validity) 6) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 7) จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ 1) นำแบบสอบถามทั้งหมดที่รวบรวมได้กลับมาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม แล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) 2) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้บริหารและครูกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการสอน ใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม (หลักปัญญา 3) กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 1) การรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒินำมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี 2) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและการอ้างอิงคำพูดบุคคล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ไปให้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 4 ด้าน มีระดับอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านภาวะผู้นำทางการศึกษา ด้านการบริหารแหล่งเรียนรู้ และด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม		n= 234 คน			
		ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.	การบริหารแหล่งเรียนรู้	4.23	0.71	มาก	3
2.	ภาวะผู้นำทางการศึกษา	4.24	0.74	มาก	2
3.	การบริหารงานวิชาการ	4.26	0.80	มาก	1
4.	นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล	4.20	0.75	มาก	4
ภาพรวม		4.23	0.75	มาก	

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

2.1 การบริหารแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษามีการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้บุคลากรทางการศึกษา เข้าใจเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ กำหนดนโยบายชัดเจน จัดทำแผนในระดับพื้นที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ครูและนักเรียนได้ใช้ประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ ได้จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้

2.2 ภาวะผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารมีสติสัมปชัญญะในการพัฒนาตนเองด้านภาวะผู้นำความรู้เทคโนโลยีดิจิทัล และการให้ “โอกาส” จะช่วยให้องค์กรสามารถหาแนวทางปรับเปลี่ยนและแก้ไขสถานการณ์ได้ก่อนคู่แข่ง มองโลกในแง่ดีภายใต้พื้นฐานแห่งความเป็นจริง อีกทั้งมองหาวิธีที่แตกต่างรวมถึงกล้าที่จะทดลองอะไรใหม่ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้องค์กรพัฒนาในยุคการเปลี่ยนแปลง

2.3 การบริหารงานวิชาการ เป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารงานวิชาการ

2.4 นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล สถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีมาบูรณาการเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ ให้ทุกคนสามารถจัดเก็บข้อมูลนำมาพัฒนาความรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล และสามารถใช้นวัตกรรมที่ถูกต้อง เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารสถานศึกษาโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสร้างทักษะการคิด และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

3. การเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม (ปัญญา 3) ของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

3.1 การบริหารแหล่งเรียนรู้

1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะทางด้านความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ในการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัล โดยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาให้ความรู้ ความคิดอย่างสร้างสรรค์มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือให้สอดคล้องกับกระบวนการของปัญญาให้ความรู้และบริการข้อมูลนวัตกรรมการเทคโนโลยีดิจิทัล

2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ควรมีส่งเสริมการฟังอย่างมีความสร้างสรรค์ จากนวัตกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะความฉลาดทางเทคโนโลยีดิจิทัล และนำข้อมูลที่ได้จากการฟังหรือการศึกษามาบริหารจัดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับยุคการเปลี่ยนแปลง

3) ภวานามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีการปฏิบัติหรือการบำเพ็ญทำให้มีขึ้นได้จริงที่ได้จากประสบการณ์ตรง ที่เกิดจากปัญญาที่พัฒนาต่อจากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญาสองอย่างแรกนั้น ในการพัฒนาก้าวต่อไปด้วยกระบวนการของโยนิโสมนสิการ และพัฒนาเข้าสู่การนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาปฏิบัติให้เกิดปัญญาที่แท้จริง

3.2 ภาวะผู้นำทางการศึกษา

1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ผู้บริหารหรือผู้นำต้องมีทักษะ ความคิดริเริ่ม รับฟังความคิดเห็นบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ และเป็นบุคคลที่ทรงอิทธิพลแห่งการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์ พัฒนาตนเองในการเป็นผู้นำยุคดิจิทัล และใช้กระบวนการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ

2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ ผู้บริหารหรือผู้นำควรยอมรับ ความฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น หรือจากสื่อ รู้เท่าทันสื่อ ไม่หลงเชื่อ เพียงได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง สามารถคิด วิเคราะห์ และรู้จักตั้งคำถามว่า สิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง ใครให้ข้อมูล ผู้นำต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่าง รอบคอบก่อนเชื่อ

3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ ผู้บริหารหรือผู้นำ คือ ผู้ใช้อิทธิพลในการสร้างความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติการหรือการบริหารให้เกิด ประสิทธิภาพ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุตามเป้าหมายในการบริหารจัดการใน สถานศึกษา

3.3 การบริหารงานวิชาการ

1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ผู้บริหารมีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับ เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนงานวิชาการ สนับสนุนให้มีอุปกรณ์ซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ ตลอดจนมีนโยบาย ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพพัฒนาทักษะทางความคิดงานวิชาการ ส่งเสริมการ พัฒนาระบบฐานข้อมูลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และสนับสนุนให้ครูนำนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือวัดและเมิน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้มีศักยภาพเท่าทันยุคดิจิทัล

2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ ผู้บริหารมีการรับฟังความ คิดเห็นหรือความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการให้บริการ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการ บริหารงานวิชาการทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อนำมาพัฒนางานวิชาการ

3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ ผู้บริหารมีการลงมือปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือการพัฒนากระบวนการพัฒนางานวิชาการที่ได้จากประสบการณ์ตรง ที่เกิดจากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญาสองอย่างเป็นอาศัยปัญญาสองอย่าง เพื่อก้าวเข้าสู่การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลที่รู้แจ้งจริง

3.4 นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล

1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด ผู้บริหารและครูต้องมีความคิด ปรับตัวหรือ ปรับบทบาทตัวเองให้เป็นเหมือนสะพาน ในการเชื่อมโยงความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ตลอดถึง พฤติกรรมทางความคิดในการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง สามารถเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ และมีความเหมาะสมสอดคล้องกับนโยบายสถานศึกษาในการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล โดยคำนึงถึง คุณธรรมจริยธรรมในการนำข้อมูลเพื่อสื่อความหมายต่อสาธารณะ และเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น บนโลกออนไลน์

2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ ผู้บริหารมีการรับฟังความ คิดเห็นหรือความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการให้บริการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อันเป็น เครื่องมือในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้วิธีการเล่นโซเชียลมีเดีย และการสื่อสารหรือให้ความรู้ทางเทคโนโลยี ดิจิทัล เพราะเทคโนโลยีดิจิทัลจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวิถีชีวิตอย่างสิ้นเชิง การพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัยและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้สอดคล้องแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

ให้ความสำคัญว่า ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล และเกิดการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเหมาะสมที่มีต่อเด็กและเยาวชน ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองตามกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 คือ ฟัง คิด และปฏิบัติ พัฒนาตนเองให้มีความฉลาดทางดิจิทัล เข้าใจ เลือกใช้ สร้างสรรค์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกช่วงวัย อีกทั้งเป็นโค้ชคอยชี้แนะการเป็นพลเมืองดีในโลกจริงและโลกเสมือนจริง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ ผู้บริหาร และครูจำเป็นต้องทราบแนวทางปฏิบัติและพฤติกรรมอันพึงปฏิบัติต่ออันวัตรกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง โดยผ่านกระบวนการของปัญญา 3 คือ กระบวนการคิด (จินตมยปัญญา) กระบวนการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ (สุตมยปัญญา) และการลงมือปฏิบัติในขั้นสุดท้าย (ภาวนามยปัญญา)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทมธัมมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยนำประเด็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาศาภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทมธัมมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร ที่จะต้องมีการนำอันวัตรกรรมดิจิทัลมาใช้เป็นกระบวนการดำเนินการจัดการบริหารใช้กระบวนการต่างๆ ตามภารกิจของสถานศึกษา โดยเริ่มจากผู้บริหารมีการวางแผนการวินิจฉัยสั่งการ การอำนวยการการควบคุม และการจัดการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนละบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา สำหรับการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในยุคดิจิทัลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการที่ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างเด่นชัด เป็นรูปธรรม และมีความเป็นไปได้อย่างชัดเจน ซึ่งใช้ความพยายามต่างๆ ในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ การประเมินผล และการจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อ การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และผู้เรียนมีคุณภาพอันพึงประสงค์ของสังคมและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรา จรรยาธรรม (2564) ได้วิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัลเป็นพหุวิธีการสนับสนุนกระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนกำหนดกรอบและทิศทาง ควรมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แผนสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม (หลักปัญญา 3) ของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทมธัมมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

2.1 การบริหารแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษามีการนำเอาหลักพุทธธรรมมาศึกษาพัฒนากระบวนการคิดในยุคดิจิทัล (จินตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรพัฒนาทักษะการคิด มีวิสัยทัศน์ คิดวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ โดยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนา ให้ความรู้ อย่างสร้างสรรค์ ตามกระบวนการของปัญญาผ่านกระบวนการอันวัตรกรรมทางการศึกษาได้

เรียนรู้วิธีการคิด (สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรได้รับการส่งเสริมการฟังอย่างสร้างสรรค์ผ่านนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการฟังเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล และนำข้อมูลที่ได้จากการฟังหรือการศึกษามาพัฒนาแหล่งเรียนรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง (ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคน มีปฏิบัติหรือการบำเพ็ญ ทำให้มีขึ้นจริงจากประสบการณ์ตรง จนเกิดปัญญาที่พัฒนาต่อจากสุตมยปัญญาและจินตามยปัญญา สองอย่างแรก ในการพัฒนาก้าวต่อไปตามกระบวนการของโยนิโสมนสิการและพัฒนาเข้าสู่วัตรกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดปัญญารู้แจ้งซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2551) ได้กล่าวว่า ปัญญา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจหรือความรู้อย่างถึง และมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญของปัญญาอยู่ 3 ประการ คือ จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการเล่าเรียน และภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการลงมือปฏิบัติบำเพ็ญ สามารถนำข้อมูลหรือความรู้เหล่านั้นมาแก้ปัญหาต่างๆ ได้โดยใช้ปัญญา 2 ด้าน คือ 1) ปัญญาด้านคุณภาพ สำหรับการดำเนินการประกอบอาชีพการงานให้ประสบผลสำเร็จ 2) ปัญญาด้านคุณธรรม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตนและผู้อื่นควบคู่กันไป

2.2 ภาวะผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำในการนำหลักพุทธธรรมบูรณาการเรียนรู้ให้เกิดทักษะการคิดในยุคดิจิทัล (จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด) ผู้นำต้องมีทักษะความคิดริเริ่ม รับฟังความคิดเห็นบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์เรียนรู้สร้างความมั่นใจให้กับตนเอง มีวิสัยทัศน์พัฒนาความเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ความเป็นผู้นำที่ดี สามารถวางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้ (สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้) ผู้บริหารหรือผู้นำควรยอมรับความฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น รู้เท่าทันสื่อ ไม่หลงเชื่อ เพียงได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง สามารถคิด วิเคราะห์ รู้จักตั้งคำถามใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบ และผู้บริหารหรือผู้นำ คือ ผู้นำที่ใช้อิทธิพลทางความคิดให้สร้างความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ ในการปฏิบัติการหรือบริหารให้บรรลุตามเป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาณี สิ้นไชย (2565) ได้วิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาครูโค้ชสู่วิถีชีวิตด้วยหลักปัญญา 3 ฐาน ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาครูโค้ชมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยครูยุคใหม่สวมบทบาทเป็นครูโค้ชคือครูผู้สร้างแรงบันดาลใจผ่านการใช้คำถามที่ทรงพลัง มีการสะท้อนคิดระหว่างการใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ คือ การนำหลักปัญญา 3 ฐานซึ่งเป็นธรรมะในการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มนุษย์เกิดความรู้แจ้ง เห็นจริง เกิดความเข้าใจด้วยเหตุและผล หากครูสามารถนำกระบวนการพัฒนาครูโค้ชด้วยหลักปัญญา 3 ฐานมาบูรณาการกับการเรียนรู้และฝึกกระบวนการโค้ชของ “The GROW Model” เป็นการเปิดพื้นที่ให้ครูโค้ชได้ถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนาการโค้ชของตนสะท้อนคิดโดยใช้หลักปัญญา 3 ฐานมาบูรณาการในกระบวนการพัฒนาครูโค้ช อันได้แก่ ฐานที่ 1 สุตมยปัญญา ฟังให้เกิดปัญญา ฐานที่ 2 จินตามยปัญญา คิดวิเคราะห์ให้เกิดปัญญา และฐานที่ 3 ภาวนามยปัญญา การปฏิบัติจนเกิดปัญญา หากครูผู้สอนได้เรียนรู้และนำเอาแนวคิดกระบวนการพัฒนาครูโค้ชด้วยหลักปัญญา 3 ฐานไปใช้เป็นหลักในการพัฒนาตนเอง สิ่งที่จะได้รับ คือ ปัญญาที่เกิดเป็นองค์ความรู้ของตนเองผ่านการฝึกพัฒนาตนทั้ง 3 ฐาน ปัญญาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นวิถีชีวิตแห่งการโค้ชทั้งในวิชาชีพและวิชาชีพชีวิตของตน

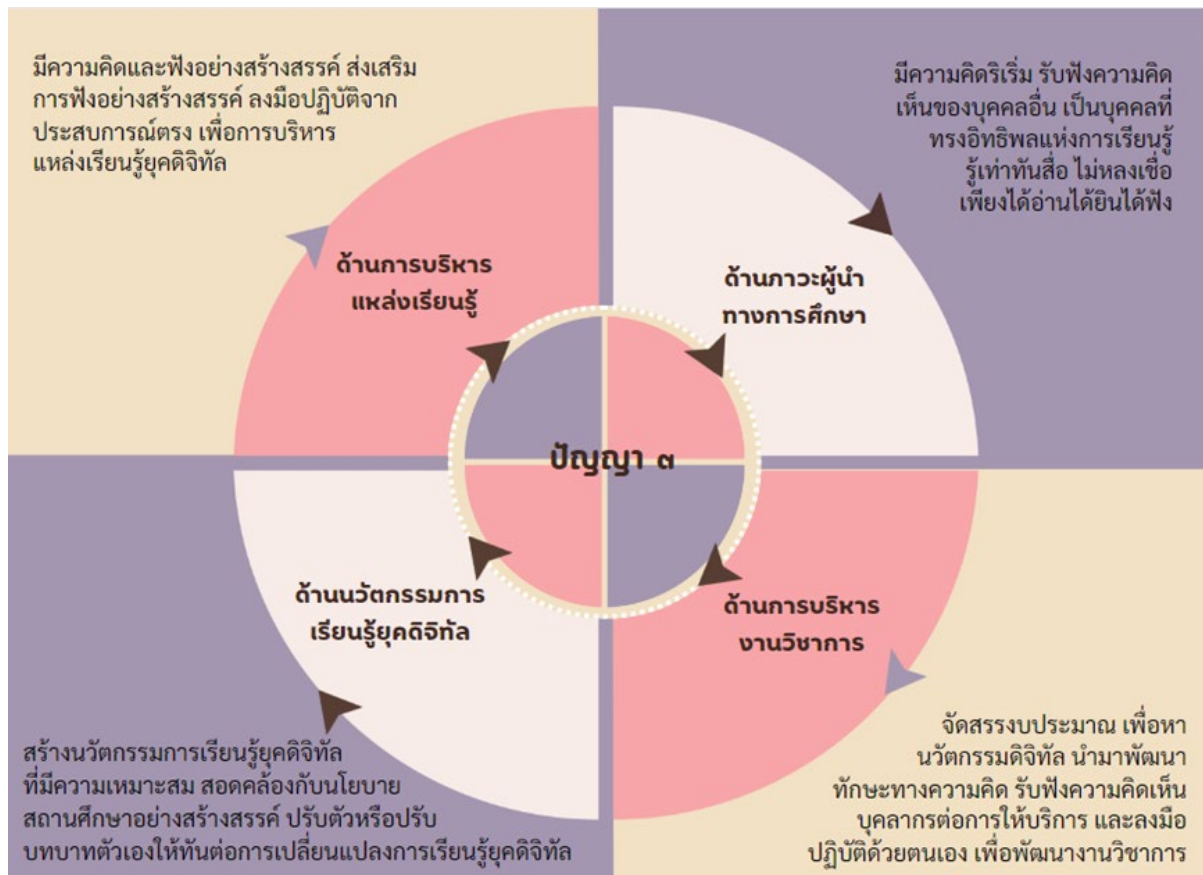
2.3 การบริหารงานวิชาการ สถานศึกษามีการนำเอาหลักพุทธธรรมมาพัฒนากระบวนการคิดบริหารสถานในยุคดิจิทัล (จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด) สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณ

เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลมาสนับสนุนการหาอุปกรณ์ซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ตลอดถึงมีนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะความคิดงานวิชาการ ส่งเสริมการพัฒนาระบบฐานข้อมูลพื้นฐานงานวิชาการ และสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษานำนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามสภาพจริง (สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้) ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลด้านการบริหารงานวิชาการทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาเพื่อนำมาพัฒนางานวิชาการ (ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ) ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาลงมือปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อวางแผนพัฒนากระบวนการงานวิชาการจากประสบการณ์ตรงที่เกิดจากสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญาสองอย่างเป็นอาศัยปัญญาสองอย่างแรก พัฒนาก้าวเข้าสู่การนำ นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลที่แท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธานินทร์ ชินเมธ (พุกเนียม) (2558) ได้วิจัยเรื่องการใช้หลักปัญญา 3 ในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักปัญญา 3 ในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางขุนเทียน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.4 นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล สถานศึกษามีการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนากระบวนการ คิดเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับกระบวนการของปัญญาทาง พระพุทธศาสนา (จินตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิด) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ต้องมีความทักษะการคิดในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเชื่อมโยงนวัตกรรมบนโลกออนไลน์ในการบริหารแหล่งเรียนรู้ ทางวิชาการ ตลอดถึงความเป็นผู้นำนวัตกรรมยุคดิจิทัลและรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา (สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้) ผู้บริหาร ครูต้องรับฟังความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้โซเซียลมีเดียที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ใหม่ สอดคล้องแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ให้ความสำคัญว่า “ความสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยี ดิจิทัล และเกิดการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพเหมาะสมที่มีต่อเด็กและเยาวชน ครูจำเป็นต้อง พัฒนาค้นตนเองตามกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 คือ “ฟัง คิด และปฏิบัติ” พัฒนาค้นตนเองในมีความฉลาดทาง ดิจิทัล เข้าใจ เลือกใช้ สร้างสรรค์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกช่วงวัย อีกทั้ง เป็นโค้ชคอยชี้แนะการเป็นพลเมืองดีในโลกจริงและโลกเสมือนจริง”ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และ (ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากปฏิบัติ) ผู้บริหารและครู จำเป็นต้องทราบแนวทางปฏิบัติอันพึงปฏิบัติต่อนวัตกรรม การเรียนรู้ยุคดิจิทัลท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกระบวนการของปัญญา 3 คือ กระบวนการ คิด (จินตมยปัญญา) กระบวนการฟังหรือการศึกษาเรียนรู้ (สุตมยปัญญา) การลงมือปฏิบัติในขั้นสุดท้าย (ภาวนามยปัญญา) สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2553) ได้กล่าวว่า ปัญญาเป็นทั้งความรู้และความรู้สึก บ่อเกิดแห่งปัญญามาจาก 3 แหล่ง คือ 1) ปัญญาที่เกิดจากการรับรู้ ข้อมูลจากภายนอกและการศึกษาเรียนรู้กับครูบาอาจารย์ แล้วนำมาจัดระบบเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน เกิด ความรู้รอบ รู้ลึก เรียกว่า สุตมยปัญญา ปัญญาประเภทนี้อาศัยความจำเป็นสำคัญ เราเรียกว่า อ่านมาก ฟังมาก และจำได้มากกว่า พหูสูตร หรือ ผู้คงแก่เรียน 2) ปัญญาที่เกิดจากการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลได้รับมา จากสุตะ แล้วทำให้เกิดความคิด เรียกว่า จินตมยปัญญา และ 3) ปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติจนรู้แจ้ง เห็นจริงด้วยตนเอง เรียกว่า ภาวนามยปัญญา วิปัสสนาญาณที่เห็นไตรลักษณ์ เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานก็จัดเป็นภาวนามยปัญญา

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี และผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปผลได้ ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัยดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพองค์ความรู้การวิจัย อธิบายได้ว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม ของสถานศึกษาในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี เป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม อันประกอบด้วยการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ได้แก่ การบริหารแหล่งเรียนรู้ ภาวะผู้นำทางการศึกษาการบริหารงานวิชาการ และนวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ซึ่งหมายถึง หลักปัญญา 3 ได้แก่ จินตามยปัญญา สุตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

และสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยด้านการบริหารงานวิชาการที่ว่า ผู้บริหารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ

1.2 ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาทุกด้าน แต่สถานศึกษาควรนำผลการวิจัย ด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ว่า ผู้บริหารส่งเสริมความเป็นผู้นำให้ครูจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ยุคดิจิทัลไปใช้ในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ ยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบูรณาการบริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนเครือข่ายอื่นๆ

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนเครือข่ายอื่นๆ

2.3 ควรทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม กลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนเครือข่ายอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ คุณาสวัสดิ์. (2560). ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปิยะพริพิตยา. การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2555. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกษม แสงนันท และคณะ. (2562). นวัตกรรมและเทคโนโลยีการบริการโรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ญาณิศา ดวงสีทอง. (2561). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนหนองไสพรเจริญวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2561). หลักการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). ปัญญาต้องคู่กับกรุณาจึงจะพาชาติรอด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธานินทร์ ชินเมธ (พุกเนียม). (2558). การใช้หลักปัญญา 3 ในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียนเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมฉบับพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชวุฒาจารย์ (เพชรไพร). (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปริสธรรม 7
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรา จรรย์ธรรม. (2564). การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2551). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ การ
ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). รายงานผลการติดตามและประเมินผลการบริหาร
และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2560 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพมหานคร: เอ็น.เอ.ร.ต้นตะ
เฑาะว์.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). รายงานสรุปผลการประชุมประจำปี 2559
ของ คสช. เรื่องร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). ภาวะผู้นำในองค์การสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- สุภาภรณ์ อินทองคง. (2550). การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่
สุขภาพองค์กรรวม. สงขลา: ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.).
- สุภาณี สิ้นไชย. (2565). กระบวนการพัฒนาครูโค้ชสู่วิถีชีวิตด้วยหลักปัญญา 3 ฐาน. วารสารครุศาสตร์
ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 9(2). 431.